

● آیه شریفه ۱۶۳

﴿ تناسب: ﴾

- ﴿ فصل جدیدی با اعلان توحید، رحمت خداوند و ادله آن
- ﴿ تفصیل شکر، چرایی استعانت و تبشیر پس از انذار کتمان
- ﴿ عطف «الهمکم...» بر «ان الذین...» آیه ۱۶۱؛ بیان متعلق شرک
- ﴿ عطف «الهمکم...» بر «ان الذین...» آیه ۱۵۹؛ وحدانیت و نبوت
- ﴿ عطف «الهمکم...» بر «ان الذین...» آیه ۱۵۹؛ بیان دو نهی
- ﴿ تبیین نخستین موضوع مورد کتمان بعد از تحذیر آیات قبل
- ﴿ بیان سبب کفر کفار کاتم آیات قبل و دلیل عذابشان: شرک
- ﴿ راه رهایی از عذاب کتمان آیات قبل: تمکین به وحدانیت الله
- ﴿ بازگشت به وحدانیت پس از احتجاج، بیان احکام و نظام جزا

«الهکم اله واحد»:

«مفهوم «اله»: معبود(فاقد بار خاص یا واجب الوجود)

«مدلول: اثبات وحدت اله بدون نفی غیر

«محل اختلاف:

«واجب الوجود: منتفی

«خالقیت: منتفی (غیر از ثنویت)

«ربوبیت: همه بحث اینجاست

«روند استدلال:

«ضرورت وجود واجب الوجود

«ارجحیت واجب الوجود برای خلق

«ارجحیت خالق برای ربوبیت

«ارجحیت رب برای عبودیت

﴿ ربط واحد با خداوند:

﴿ سلبی:

﴿ وحدت عددی: منتفی

﴿ وحدت نوعی: منتفی

﴿ ایجابی:

﴿ یگانگی: صحیح

﴿ یکتایی: صحیح

«لا اله...»:

«مقدمه:

«مفطور بودن انسان و عدم تساوی شرک و توحید
«ارسال رسل برای:

«بیدارسازی فطرت
«محافظت از فطرت

«حقیقت عبارت:

«ناصحیح: دو قضیه محتاج اثبات جدا:

«سالبه: لا اله

«موجبه: الا الله

«صحیح: «الّا»: غیر و ثبوت «الله» مفروغ عنه

﴿ ریشه رفتار مشرکان: ﴾

﴿ شک: توبه ۴۵، دخان ۹

﴿ جحد: نمل ۱۴

﴿ اقسام شرک:

﴿ دوخدایی: یهود

﴿ سه خدایی: نصاری

﴿ چندخدایی: مشرکان

انواع مشرکان:

عوام: حافظ سنن

خواص: توجیه جبری شرک

انواع شرک:

جلی: بت خارجی

خفی: بت درونی

بی استدلالی مشرکان: بی استدلالی شرک

زمینه اختلاف موحدان و مشرکان: تعداد اله

عظمت عبارت: ما قلتُ ولا قال القائلون قبلی مثلَ لا اله الا الله

«هو الرحمن الرحیم»:

«تعلیل اصل عبادت: تبیین شد
«تعلیل حصر الوهیت: انحصار رحمت

«تکمله:

«تفاوت سطح ادله توحید:

«عام: آیه شریفه ۱۶۴ سوره مبارکه بقره
«سوره مبارکه توحید، آیات ۱ تا ۶ حدید

«برهان تمانع:

«تبیین برهان: انبیاء ۱۲۲، ملک ۴-۳
«شبهه: فرض عملکرد هماهنگ دو اله

● آیه شریفه ۱۶۴

﴿ تناسب: ﴾

﴿ حجت پس از ادعا: استدلال بر وحدانیت

﴿ مصداق پس از مفهوم: مصادیق رحمت

﴿ تفصیل بعد اجمال:

﴿ خلق آسمان و زمین

﴿ اختلاف شب و روز

﴿ انزال باران (سبب احیا و بث)

﴿ تصریف ریاح (سبب تسخیر سحاب)

«ان فی...»:

« مفهوم خلق: آفریدن، مخلوق

« مدلول:

« ارض: زمین خاکی متعدد

« سماوات: آسمان بالای سر

« انحصار صفات مقتضی ربوبیت به الله جل جلاله

« واکنش مشرکان:

« تراشیدن ارباب متفرق برای آنها

« فقدان استدلال برای ادعایشان

« قبول خلق الهی و رد ربوبیت الله

«اختلاف...»:

« آیت بودن اصل شب و روز و خلق آن

« آیت بودن اختلاف:

« معنای اختلاف

« حرکت روز و شب

« نظم حرکت روز و شب

« ویژگی روز و شب

« کارکرد اختلاف

«وَالْفَلَک...»:

فلک:

مفهوم: دَوَران

کاربرد: مفرد، جمع، مونث، مذکر

آیات دال بر موضوع: شوری ۳۲

وجه آیت بودن فلک:

ویژگیها: سطح بقاء، محل بقاء

آثار: حمل انسان، حمل وسایل

شبهه: کشتی مصنوع انسان: نقد:

انسان و مواد: مخلوق

مخلوق شما: مخلوق خداوند

«و ما انزلنا...»:

« ذکر بعد «فلک»: باران حاصل تبخیر دریا

« وجوه باران: مهر، قهر

« عبارات متناظر: ماء، مطر، غيث

« وجه آیت بودن:

« اصل ریزش

« نحوه ریزش

« ذخیره سازی

«بَثَّ فِيهَا...»:

«عطف بر «فاحيا به الارض»، «ما انزل الله»

«بَثَّ»: پراکندن و زیر و رو کردن چیزی

«دَابَّه»: مشی خفیف، حرکت غیر محسوس

«وجوه آیت بودن بَثَّ دَابَّه»:

«اصل آفرینش جنبندگان

«حیات موجودات با آب

«آیات دیگر دال بر موضوع: شوری ۲۹

«تصریف الریاح»:

عطف بر انزال، احیاء، بثّ

مفهوم:

تصریف: برگرداندن چیزی از حالتی به حالت دیگر

تصریف الریاح: وزش باده‌ها و چرخش آن

کاربرد ریح:

مفرد: عذاب، غیر عذاب

جمع: رحمت

انواع باد: عاصف، طیب

ماموریت باده‌ها:

قهر و تعذیب الهی برای عاصیان

رحمت الهی و عنایت به مومنان

﴿ فواید تصریف ریاح: ﴾

﴿ تجمیع ابرها برای باران
﴿ بارورسازی ابرها و گیاهان
﴿ فرستادن ابرها به زمینهای تشنه

﴿ وجه آیت بودن: شوری ۳۳-۳۲

﴿ آیات دیگر دال بر موضوع: روم ۴۶

﴿ نام بادها میان اعراب:

﴿ از روبرو: قَبُول
﴿ از پشت سر: دَبُور
﴿ از یمین: جَنُوب
﴿ از یسار: شِمَال

«السحاب المسخر...»:

- «سَحَب: کشیدن چیزی
- «سحاب: اسم جنس برای ابر
- «کاربرد سحاب:
- «مفرد: بقره ۱۶۴
- «جمع: اعراف ۵۷
- «المسخر»: ریشه: سخر
- «مدلول: ابرهای رام امر الهی

«لآیات لقوم...»:

مفهوم آیه: نشان، علامت

انواع آیات:

اعتباری: تابع افراد، زمان، مکان،...

تکوینی و حقیقی:

تعریف: ثابت و غیرمتاثر

انواع:

در محدوده خاص

همیشگی و مستمر

انواع آیات همیشگی:

- اصل آفرینش
- نظم داخلی هر موجود
- نظم مشترک موجودات

دلیل اشاره به عقلا:

- تکلیف بیشتر ایشان نسبت به عوام
- بهره بیشتر ایشان نسبت به عوام
- بهره مندی عوام از ایشان در مسائل

◀ شبهه مادیون:

◀ تبیین شبهه: ادوار بشر:

◀ دوران اساطیر و خرافات

◀ دوران ادیان و مذاهب

◀ دوران فلاسفه و تفلسف

◀ دوران علم و آگاهی

﴿ پاسخ شبهه:﴾

﴿ انحصار دلیل به حس: خبط مادیون

﴿ عملکرد انبیا:

﴿ فروض محتمل منشا موجودات

﴿ خودبخود ایجاد شده اند

﴿ خودشان عامل ایجاد خود هستند

﴿ مخلوق غیر خود هستند

﴿ واکنش انبیا: روشنگری از ابتدا

● آیه شریفه ۱۶۵

﴿ تناسب: ﴾

﴿ مرتبط با دو آیه قبل و بعد ﴾

﴿ قبل: توحید، بعد: شرک ﴾

﴿ «من الناس من يتخذ»: ﴾

﴿ فحوای کلام: تحقیر ناظر به عدم تعلق

﴿ «يتخذ»: ﴾

﴿ راز اتخاذ: ﴾

﴿ اصل وجود نیاز در انسان

﴿ ناتوانی انسان در رفع نیاز

﴿ حرکت به سمت موجود اقوی

﴿ انواع اتخاذ: حق، غیرحق

«اندادا»:

جمع ندّ: مثل، شبیه

دلیل جمع:

تنوع مشرکان عامل تنوع بتها

تنوع نیازها عامل تنوع بتها

توجیه مشرکان:

قرب، شفاعت: رد:

عدم صلاحیت ذاتی

عدم اذن در فرض صلاحیت

ترجیح انداد بر خداوند

﴿ یحبونهم... ﴾:

﴿ مفهوم حب:

﴿ لغوی: نفوذ محبوب در دل محب

﴿ اصطلاحی: طلب خیر واقعی یا محتمل

﴿ انواع محبت از جهت منشا:

﴿ لذت

﴿ انتفاع محب

﴿ فضل محبوب

﴿ اثر حب، دل بستن، اطاعت...: عبادت و همراهی ابدی

﴿ «کحب الله»: بت به جای خدا، نه در عرض خدا

« حد محبت مشرک به بت:

« انتساب بیماری انبیا به جسارت به بتها

« قربانی اولاد برای کسب رضایت بتها

« روند انحراف: بینش، گرایش، رفتار غلط

« «هَم»: اعتقاد مشرکان به عقلانیت بتها

« نوع محبت مشرکان به بت: طمع، نه عقلی

« اثر محبت مشرکان:

« صرفا خوف و طمع

« خوف و طمع دنیوی

« محل بروز انقطاع حب مشرکان: در عرصه قیامت

«اشد حبا لله»:

سطوح محبت:

در جماد و نبات: جذب

در حیوان: غضب و شهوت

در انسان: شهوت و غضب، ارادت و کراهت، تولی و تبری

اشتراک مومن و مشرک: خوف و طمع در عبادت

وجه اختصاصی مومن: امید عقلی

عدم عمق محبت مشرک به بت

ریشه حب اشد مومن: اتم و اکمل بودن حق

شروع ایجاد حب الهی: نوجوانی

« اهمیت محبت در استدلال:

« مقدمه: نیاز غیر قابل رفع و ضرورت اتکاء

« محبت: شرط قبول اتکاء و تثبیت آن

« تکمله:

« راهنمای انسان:

« تولی: دائمی و همراه ابدی

« تبری: وسیله موقتی در مسیر

« اصل محبت در انسان: مفروض و محتاج جهت دهی

« روایت: کل من لم یحب علی الدین و لم یبغض علی الدین فلا دین له

﴿لو یری الذین...﴾:

﴿رویت ادراک با:

- ﴿چشم: تکاثر ۶
- ﴿وهم و تخیل: انفال ۵۰
- ﴿تفکر: انفال ۴۸
- ﴿قلب: نجم ۱۱

﴿رویت: متعدی:

- ﴿یک مفعول: قصص ۶۴
- ﴿دو مفعول: نصر ۲
- ﴿سه مفعول: بقره ۱۶۷

«ان القوه...»:

«تلازم قوت و مالکیت انحصاری حق

«طرق فهم:

«برهان عقلی

«شهود قلبی

«مشاهده در عقبی:

«عقبی فقط ظرف ظهور

«درخواست عود دروغ

«فهم موردی در دنیا

● آیه شریفه ۱۶۶

﴿ اذ تبرأ... ﴾:

﴿ ریشه: بُرء، بَرَاء

﴿ استعمال ماضی: مستقبل قطعی الوقوع

﴿ مراتب تبری:

﴿ عدم تاثیر شفاعت

﴿ انزجار و دوری گزینی

﴿ لعن و نفرین

﴿ استثناء تبری در عقبی: روابط ایمانی

﴿ «رأوا»: بازگشت ضمیر به تابع و متبوع

﴿تَقَطَّعَتْ...﴾:

﴿تَقَطَّعَتْ﴾:

﴿عطف بر «تبراً» یا «رأوا»

﴿قطع: جداسازی:

﴿در محسوسات

﴿در امور غیر محسوس

﴿مدلول: بعد سلبی «أَنَّ القوه لله جميعا»

﴿عدم تنافی با نظام علی معلولی

﴿«بههم»: قید اسباب با «ب» ملا بست

﴿«الاسباب»: وسیله ایصال به اشیاء و افراد

● آیه شریفه ۱۶۷

﴿وَلَوْ أَنَّ...﴾:

﴿«لو»: برای تمنّی

﴿«کره»: بازگشت

﴿ریشه تبرّی:

﴿تصور کارایی بتها

﴿فهم ناتوانی بتها

﴿تبری و لعن بتها

﴿چرایی زوال حب دنیوی:

﴿دنیا: خلط صدق و کذب

﴿عقبی: محل خلوص صدق

«کذلک یریههم...»:

حسرات: جمع حسرت

ریشه حسرت: مواجهه با سراب

انواع حسرت در عقبی:

از دست دادن صواب و ثواب

آلودگی به عصیان و قبیح

عدم اطاعت خدا و رسول

عدم استفاده از امکانات

انواع کیفر:

- انقام مظلوم از ظالم: تشفی خاطر
- محاكمه بزهكار توسط قاضی: برقراری عدل
- رفتار پزشك با بیمار خاطی: عود سلامتی
- تادیب طفل توسط ولی: اصلاح رفتار
- اشتراک بدنه خارجی عمل: رفتار، مکان، زمان، ابزار
- ضرورت رابطه عمل و عامل:
- عدم زوال عمل مرتبط با عامل
- ارتباط سلسله وار موجودات عالم
- رها نشدن عامل از سوی عمل

«آیات اعمال»:

- « اصالت عمل و دیده شدن آن در عقبی
- « فرق بین خیر و شر علاوه بر اصل عمل
- « علم انسان به احضار نوع عمل و همراهی عمل
- « توفیه عین عمل انسان و عود همان به وی
- « تجربه، تذوق و آزمایش عین عمل توسط انسان
- « انحصار جزا به نفس کار و متن عمل
- « چگونگی و قالب ارائه عمل به انسان
- « وجود همزمان ظاهر و باطن در اعمال
- « تبدیل معتاد به گناه به سوخت و سوز جهنم
- « تغییر ماهیت عامل به اعتبار کیفیت عمل

« عمل کافر:

« انواع:

- « اقتصادی: تابع نظام علی معلولی
- « خیر توصلی: مایه ازدیاد نعمت، طول عمر...
- « عبادی: پوچ و فاقد اثر، عامل عذاب
- « قبیح و حرام عقلی و نقلی: عامل حسرت
- « حبط عمل عبادی: فقدان عمل، کیفر عمل
- « اساس عمل در دنیا و عقبی: نیت
- « موجودیت فعلی بهشت و جهنم

«و ما هم...»:

«درخواستهای دوزخیان: خروج از دوزخ، عود به دنیا، مرگ
تفکیک ورود و امتلاء نار از خلود و ماندگاری
آیات خلود:

«اصل تهدید به عذاب

«تهدید به خلود(علیرغم عدم دلالت در همه آیات)

«ابدیت عذاب بدون تصریح به خلود

«خلود دوزخیان و بهشتیان با هم:

«شبهه: «ما دامت السموات والارض» «الا ماشاء ربك»

«پاسخ: دلالت تعبیر بر دوام، عدم منافات با خلود

«ذکر خلود در کنار ابدیت: صریحترین تعبیر

◀ شبهات:

◀ وفاق کیفر و عمل:

◀ تبیین:

- ◀ خداوند اگر احسان نکند، عادل هست
- ◀ آیات ناظر به توافق کیفر و عمل
- ◀ آیات دال بر جزای اوفی و موفور
- ◀ بی تناسبی عمل محدود و جزای ابدی

﴿ پاسخ:﴾

﴿ عذاب طولانی کفار سابق در برزخ

﴿ دوام و ثبات روح به خاطر مجرد بودن

﴿ رسوخ گناه در روح:

﴿ عدم یکسانی جسم و روح در اصالت

﴿ تنوع عمل انسان: بدنی، قلبی، ثابت، ملکه

﴿ تفاوت ثقل انواع اعمال

﴿ تطابق خلود با جزای وفاق

﴿ معیار خلود: کفر و اتمام حجت

﴿ تنافی با رحمت:

﴿ تبیین:

﴿ عدم تناسب خلود با ارحم الراحمین

﴿ پذیرش هر عذابی غیر از خلود

﴿ پاسخ:

﴿ رحمان: صفت تکوینی، نه عاطفی

﴿ ابعاد و ماهیت رحمت الهی

﴿ اقتضای رحمت: برخورد عادلانه

﴿ رحمت متناسب با استعداد

﴿ عدم ابدیت دوزخ:

﴿ تبیین: اتمام آتش: اتمام عذاب

﴿ پاسخ:

﴿ هیزم آتش: خود کفار

﴿ عدم وجود مرگ در قیامت

﴿ خلاف صریح آیات قرآن

﴿ جمع عدم مرگ و حرمت بهشت

﴿ عدم ابدیت عذاب:

﴿ تبیین: عادت دوزخیان به عذاب

﴿ پاسخ:

﴿ عدم تغییر در بعد فطری

﴿ علم انسان به عذاب

﴿ تقاضای خروج از دوزخ

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب
العالمين